

kommercielle nyheder (CNN) og Barbara Gentikow om TV-programmers transnationale karakter med udgangspunkt i engelsk crazy-humor og Torben Kragh Grodal om passion og affekt i de store melodramatiske føljetonserier), og endelig opstilles der betragtninger mellem teori og analyse (i Jens F. Jensens meget spændende men lidt opskruede essay om science og fiction i TV) og mellem iagttagelse og teori (i Lars Qvortrups funderinger over publikums reelle rolle i TV-programmer).

Men på tværs af bogens meget forskelligeartede artikler tegner der sig dog nogle linier, der signalerer medieforskningens kursændring siden *Analyser af TV* (red. Ralf Pittelkow) udkom i 1985. Her var artiklerne i højere grad 'værk'/item-analytisk orienteret, optaget af at fange og dechiffere indholdet i bestemte TV-programmer med afsæt i den litterære tekstanalyse og ideologikritikken – i nærværende bog er vidvinklen større, ideologikritikken med dens indbyggede morale er skrotet, TV er nu en del af kulturen og den kontrasterende opstilling mellem den kritiske forskning og receptionsforskningen søges i flere af artiklerne ophævet. Udsigten er blevet større, gennemgangene venligere men langt mere givende.

Temaer og brudflader

Sammenholder man de 14 artikler er der dog nogle trends, der går igen i næsten alle artiklerne. Først og fremmest opfattes TV ikke mere som et lavstatus-medie. Det giver sig udslag på forskellige måder. Pladsen forhindrer mig i at omtale alle artiklerne, men både Ib Bondebjerg og Gunhild Agger opstiller kvalitetsnormer for dansk TV-fiktion, ligesom Ove Christensen/Claus K. Kristiansens tematisk tætte gennemgang af *Twin Peaks* fremhæver TV-serien – ikke overraskende – for dens mangetydighed og fascination. Fælles for denne normative læsning er interessen for at betragte TV som metatext. Det giver sig især tilkende i Martin Zerlang's oplagte, pointerige men velkendte quiz-analyse – en føljetonartikel til hans bog om underholdningens historie. Her betragtes den i gængs forstand mest lavpandede kultur i TV som en "lystmaskine" med dybe kulturhistoriske rødder og super (post)moderne. Jørgen Stigel arbejder videre med sine faktionsundersøgelser men i et nyt synsfelt. Den narrative dramaturgi har været det omdrejningspunkt, hvor blandingsprogrammerne oftest er blevet beskrevet. Nu forsøger han at lade følelserne være det punkt, hvor blandingsprogrammet bliver til.

Men mest overraskende er nok den kovending de to afsluttende artikler foretager. Her vendes der op og ned på eksisterende normer. Bendt Nygaard Jensen insisterer på en revurdering af den forkætrede TV-reklame og gør samtidig op med den kritiske reklameforskning, der kun har ført korstog mod genren med udgangspunkt i

mekanistiske indholdsanalyser. Han plæderer for en tekst/genre-tilgang, der inkluderer modtagerens fascination. Det er et væsentligt træk for at komme videre i forståelsen af TV-reklamens væsen, men jeg vil dog nok holde lidt igen. Hvorom alting er, så vedbliver TV-reklamen at være adfærdsregulerende på en helt anden måde end andre tekst/gener, der griber og tryllebinder. Omvendt giver Elo Nielsen rockvideoen – således som MTV har mainstreamet den – og efterfølgende rockvideoforskningen fingeren i en hvas, indigneret artikel. MTV har simpelthen suget næringen ud af en skrantende pladeindustri og rockvideoforskerne har ikke kunnet skelne snot for skæg. Ann Kaplans distinktioner, der er yndet teori i medieundervisningen, bliver afvist, da den altafgørende determinator i konceptueringen af rockvideoen er musikken, lyden, og ikke klipning, performance, narratologi eller lignende.

Den mest iøjnefaldende brudfalde er spørgsmålet om betragtningens måde. Har TV-programmer værkkarakter eller er substansen af TV snarere mediets karakter af flow – af et konstant flydende forløb i programmet, mellem programmerne, mellem kanalerne, mellem seer og fjernsyn? To betragtningmåder, to forskningsspor – og to efterfølgende mediepædagogiske praksisser. Brudfladen skyldes nok mediet selv. Det er en hybrid. De mest spændende artikler – af Tove Arendt Rasmussen, Klaus Bruhn Jensen og Lars Qvortrup – peger dog frem mod en forening af disse to betragtningmåder. I en kommende udgivelse om føje år – f.eks. *Analyser af TV-kultur & livsformer* – vil foreningen nok være gennemført.

*Henrik Poulsen
VUC, Vestvolden.*

Klaus Kjølner: POLITISK ARGUMENTATION. En teori om offentlig politisk argumentation i et velfærds-demokrati, Borgen, 1991.

Klaus Kjølner har i en årrække ud fra sit sprogvidenskabelige udgangspunkt offentliggjort interessante analyser af politisk argumentation. Nu har han samlet sine erfaringer i en model, der kombinerer sprogbrugsanalyse med politologisk systemteori og handlingssociologiske idealttype-betragtninger.

Projektet er både ambitiøst og tankevækkende. Der er mange fine typologiseringer, og det implicite danske perspektiv gør, at modellen – trods sine abstraktioner – aldrig helt kapper forbindelsen til dagligsproget. Af særlig interesse for medieforskere rummer bogen et helt kapitel helliget massemediernes konkurrencebetingelser og samspil med de politiske partier.

Forfatteren er i sit selvkritiske forord inde på, at arbejdet kan forekomme prætentivt. Han profeterer, at tværvidenskab af denne art – snarere end at henrykke de

berørte fagdiscipliner – risikerer at blive mødt med afvisning fra alle kanter.

Fra en kommunikationsforsker, der som jeg med udgangspunkt i politologien har bevæget sig mere og mere i retning af sprogvidenskaberne, skal der da også lyde to ret så fundamentale indvendinger:

Jeg opfatter politologi som en retorisk disciplin -altså en pragmatisk videnskab med sprog og påvirkning som sine centrale genstandsfelter. Sociologi, økonomi, jura, systemteori osv. kan bidrage, men politik er og bliver at gøre ting med ord. Selvom danske politikere (og politologer) gør alt for at benægte det.

Derfor synes jeg, at Kjøller nedtoner sine sprogvidenskabelige kvaliteter i al for stor respekt for det, vi i fagkritikkens dage på Institut for Statskundskab kaldte "elektro-politologien", dvs. forsøg på at bortforklare kontroversielle magtkampe og legitimere praktisk manipulation ved at reducere politik til modeller for rationel administration og strategisk planlægning.

Det fører mig over til den anden indvending: Selve trangten til at bygge model forekommer mig særdeles problematisk i gråzonen mellem samfundsvidenskab og humaniora. Hvorfor er humanister så forhippede på at generalisere, når deres videnskabsteoretikere netop fremhæver, at kasuistik og kvalitative metoder er humanvidenskabernes alfa og omega?

I Kjøllers model indbages argumentationsteori med ingredienser som "aksiomer", "hypoteser", "agenter" og "elementære forudsætninger af psykologisk, sociologisk, historisk, økonomisk og fysisk art" (side 45). Prisen for en sådan politologisk rævekage er accept af en forenklet, instrumentel rationalitet, i hvilken sprogsbrugsanalysens konkrete aha-oplevelser går fløjten. Gevinsten er nogle almene, men vitaminfattige tendenser, hvis gyldighed næppe i praksis når ud over den aktuelle, forarmede, danske partipolitik.

Kort sagt: Jeg har stor respekt for Kjøllers forsøg på at forene kritisk pragmatik og funktionalistisk politologi. Men jeg håber, at han i fremtiden vil lægge modelbyggeriet på hylden, så han igen kan koncentrere sin indsats om at berige begge fagtraditioner med konkrete analyser af hverdagslivets politiske argumentation.

*Anker Brink Lund,
Roskilde Universitetscenter*

Palle Schantz Lauridsen: BARTHES OG FILMEN. Sekvens Særrække 1990. Københavns Universitet. Institut for film, TV & Kommunikation. 247 sider. Pris kr. 140,-.

Det kan forekomme lidt paradoksalt at skrive en bog på godt og vel 200 sider, ekskl. noter og litteraturliste, om Roland Barthes og filmen, al den stund dennes forfatter-

skab om filmiske emner næppe fylder meget over 50 sider. At der imidlertid er god mening i det, er bogen selv et smukt bevis på, grundig, spændende og velskrevet som den er.

Den følgende anmeldelse vil falde i to dele: i den første vil jeg give en oversigt over bogen og dens projekt, mens jeg i anden del vil gå ind i en diskussion af to sammenhængende problemer, som er centrale i bogen og i det hele taget i forhold til Barthes: spørgsmålet om den "indre sammenhæng" i Barthes' forfatterskab, specielt, naturligvis, med udgangspunkt i hans film- og billedteoretiske forfatterskab, samt af det fænomen som af Barthes benævnes "den 3. mening" eller "punctum".

Det lille ord "og" i bogens titel fungerer næsten som et klip i filmen, det forbinder to elementer, og det antyder, i mere eller mindre tom eller åben form, en problematik. Der afmærkes et felt mellem to poler, ikke mere – det giver ikke umiddelbart og selvindlysende sig selv, hvad det er, der skal ske. For, som det siges i bogen, Barthes' filmteoretiske forfatterskab har ikke haft den store betydning, og det vel egentlig med rette, på få markante undtagelser nær, som til gengæld har fået endog meget stor betydning. Barthes har måske ikke bidraget afgørende til filmteoriens udvikling. Alligevel er det en titel, der pirrer nysgerrigheden.

Det er da også kun den første fjerdedel af bogen, der omhandler de tekster, Barthes har skrevet direkte og eksplicit om filmiske emner, mens resten, som jeg skal vende tilbage til, handler om den betydning, Barthes' forfatterskab generelt har fået for filmteorien og filmanalysen. Alligevel er de ca. 50 sider, der er viet Barthes' egentlige filmiske forfatterskab, interessante på flere måder: for det første fordi Palle Schantz Lauridsen (i det følgende PSL) har fundet frem og gennemarbejdet selv små og i sig selv næsten ubetydelige artikler, som meget få her i landet nogen sinde ville få kendskab til, men som ikke desto mindre er interessante i en større sammenhæng, og for det andet, og væsentligst, fordi de og egentlige filmteoretiske artikler, deres marginale placering i filmteorien til trods, indeholder betragtninger, det er væsentligt at få behandlet i netop den sammenhæng, hvor Barthes rent faktisk har haft betydning for filmteorien.

I denne sammenhæng vil jeg dog ikke undlade, jvf. senere, at udtrykke et lille hjertesuk over, at PSL ikke har søgt at "presse" disse tidlige Barthes-tekster lidt mere, dvs. artiklerne fra Barthes' "semiologiske" periode i 1960'erne. For nok er det rigtigt, som det anføres, at deres væsentligste pointer og erkendelser hurtigt bliver absorberet og reformuleret på en langt mere stringent måde af Christian Metz, men som altid med Barthes er der tale om, at en "symptomal" læsning af teksterne vil kunne uddrage problemstillinger og erkendelser af dem, som ikke er begrebsmæssigt artikulerede, hverken af